

Bajkó Mátyás: Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején és a reformkorban. Budapest, 1976. Akadémiai Kiadó, 292 l.

Bajkó Mátyás könyve a felvilágosodás és a reformkori köznevelésünk egész rendszerét felölelő monográfia részeként látott napvilágot. Benne a szerző az elődök és a saját régebbi kutatásainak eredményeit foglalja össze. Az egyes oktatási és nevelési intézmények régebbi történetéhez az elődök, a címben említett korszakokat illetőleg nagyrészt saját munkájára támaszkodik.

A könyv címét nem érezzük szerencsésnek, pontosnak. Az *iskolakultúránk* szót látva, azt gondolja az ember, hogy a tanulóifjúság (esetleg a tanárok) műveltségéről, irodalmi, költői tevékenységéről szóló könyvet vesz kézbe, melyben a tanulók ismeretanyagáról, vizsgaversenyeiről, disputációkról, az iskolai színjátszásról, az iskolai költészet szerteágazó műfajairól, a kantációkról stb. nyer majd tájékozódást. A szerző is érezte, hogy meg kell magyarázania, mit ért az iskolakultúra fogalmán. Meg is teszi ezt mindjárt az első oldalon, ahonét kiténik, hogy a közértelmezéstől eltérőleg itt a szónak igen összetett és gazdag tartalma van, mivel felöleli az intézményes oktatást és nevelést kívülről, a gazdasági, társadalmi és szellemi kultúra részéről érő behatásokat, az intézményeken belüli tartalmi, szervezeti, metodikai törekvéseket, valamint a személyi adottságokból fakadó fejlesztési irányzatokat. A s nak ilyen értelemben való használata azonban túlságosan bonyolulttá teszi az iskolatörténeti munkát.

Elbizonytalanodik az ember a *kollégium* szó láttán is. A legtöbb ember általában református tanintézetre gondol, mint amilyen a debreceni, sárospataki, enyedi kollégium. A szó azonban a XVIII. század végéig katolikus középiskolát is jelentett. Bajkó pedig bevonja a tárgyalásba a pozsonyi, eperjesi, soproni evangélikus liceumokat, Losonc partikuláris intézetét is. De nem beszél pl.

az unitáriusok kolozsvári kollégiumáról vagy a piarista kollégiumokról. A fentebbi értelmezésben vett iskolakultúránkról csak református és evangélikus vonatkozásban szól. S bár el kell ismernünk, hogy kultúr-történeti jelentősége a felvilágosodás idején és a reformkorban a könyvben tárgyalt református és evangélikus iskoláknak volt elsősorban, ha a címben nem szerepel ott ez a két szó vagy helyettük a kissé tágabb értelmű *protestáns* jelző, a Bajkó munkájából elének táruul képet egyoldalúnak találhatjuk. A felölelt korszakokban ugyanis a szerzetesrendek, elsősorban a piaristák iskoláiban, de az unitáriusoknál is találunk haladó törekvéseket tantervi és módszertani tekintetben egyaránt. Kétségtelen, hogy az utóbbiak másként viszonyultak a Ratio Educationis szelleméhez, a bécsi iskolapolitika egységesítő törekvéseihez, mint az autonómiájukat féltékenyen őrző reformátusok. De hát az evangélikusoknál is mindkét Ratioval kapcsolatban kompromisszumos megoldások születtek, mikor részben alkalmazkodtak Bécs iskolapolitikájához, részben pedig a korszerűsítés irányában haladtak. Igaz, hogy a Ratiok tantervét elfogadni is korszerűsítést jelentett; de ezen túlmenően mind az unitáriusok, mind a katolikusok igyekeztek megteremteni a realisztikus oktatást, magyar nyelvűvé tenni azt, legalább egyes tantárgyakban, tanítani hasznos és nemzeti ismereteket (hazai történelem, magyar nyelv, földrajz stb.), terjeszteni az újabb filozófiai tanokat stb. Maga a szerző mondja az egyik helyen; „a felvilágosodás szerzőinek művei a piarista gimnáziumok tanulóinak rendszeres olvasmányai voltak”.

A szerző néhány elvi szempont felvetése és neveléstörténeti érvekkel alátámasztott periodizációs kérdés rövid tárgyalása után a magyarországi iskolarendszert a sárospataki, debreceni, nagyenyedi, marosvásárhelyi, kecskeméti, pozsonyi, eperjesi, soproni, pápai kollégiumoknak tantervi, módszertani rendszerét, oktató-nevelő munkáját ismerteti a felvilágosodás, az ezt követő

hanyatlás (kb. 1780—1820-as évek) és a reformkor időszakában. Mindezt részben megvalósult gyakorlatból, részben csak tervezetés formájában ránk maradt szándékdékből az iskolák egy vagy több kiemelkedő tanáregyéniségének meghatározó munkásságában. A tárgyalás folyamán a leginkább összetartozó egységet az evangélikus liceumok alkotják. Célra vezetőbb lett volna a református kollégiumokat legalább az erdélyi, illetőleg magyarországi csoportosításban vizsgálni. Mintha a jelen elrendezés ötletszerű volna.

Módszertanilag kifogásolható némileg, hogy egy általános előtörténeti fejezet után (*Iskolarendszerünk a korszak elején*) az egyes intézményeknél legtöbbször újra sor kerül az előzmények ismertetésére (néhol elég terjedelmesen, ld. Nagyenyednél!), ami ismétlésekhez vezet. Ismétlésekkel találkozunk olyankor is, amikor a különböző iskolák reformtörekvéseiről vagy inkább tanáraitól tájékoztat, és a fejezetek tanárportréiban többször ugyanazokról a tervekről még egyszer olvassunk.

Bajkó könyvéből az állapítható meg, hogy a hazai protestáns iskolákban a fejlődés, a történet vonala lényegében egyező vonásokat mutat. A XVIII. század második felében mindegyikük többé vagy kevésbé a felvilágosodás hatását tükrözi. Új tárgyak jelennek meg, kiterjed a természet-tudományok oktatása, korszerűbb ismeretek elsajátítására törekednek; az életre nevelés célkitűzésében a teológia, a latin nyelv tanítása kissé háttérbe kerül, tért hódít a racionalizmus, terjed a felvilágosult filozófusok, tudósok műveinek és szellemének ismerete. Egyes helyeken már ekkor hozzákezdnek a nemzeti nyelvű tanításhoz, sőt diáktársaságok alakulnak a nemzeti műveltség megalapozására, kiszélesítésére. A századforduló táján és a XIX. század első évtizedeiben azonban hanyatlás következik be, bár egyes iskolákban ezekre az évekre is áthúzódik a felvilágosodás hatása; megint felülkerekedik a latin nyelv, a deáki tudomány és a teológia. Erre jön a reformkor ellenhatása: a magyar nyelvű és nemzeti tanrendszerek. Modern módszerekkel, oktatta nevelik a polgárosodás életkívánalmainak megfelelni tudó, jobban boldoguló embereket. Közös vonása a tanulmányi autonómiájukat féltő prot. kollégiumoknak (ide értendő az unitáriusok kolozsvári kollégiuma is), hogy mintegy önszántukból meg-megújítják tanulmányi rendszerüket, hogy a két Ratioval szemben védekezzenek, azoknak — a szerző szavaival élve — „mintegy elibe mennek”, bár időnként éppen ez az autonómia gátolta a

haladó nevelésügyi törekvéseket. Ezért született annyi tantervi elgondolás, kísérlet ezekben az évtizedekben. Bár a kollégiumok bizonyos reformokat meg is valósítottak, korántsem tudtak maradéktalanul megfelelni a kor követelményeinek. Túlságosan ragaszkodtak a hagyományos iskolaszervezethez és rendhez, s ezért egyetlen új iskolatípus sem jött létre.

Mikor erről a fejlődésről értekezik Bajkó a könyvében a felsorolt iskolákról szóló egyes fejezetekben, mivel lényegében jóformán azonos a fejlődés vonala, elkerülhetetlenül újabb ismétlésekbe bocsátkozik. Ezért merül fel az olvasóban, nem lett volna célszerűbb a kérdést nem egyes iskolákra bontva, hanem együttesen tárgyalni, így mutatva be a felvilágosodás és a reformkor haladó törekvéseit; már ezen a fokon szintézisben tárgyalva a visszahúzó és előremutató erők küzdelmét. Így a könyv esetleg nem tartalmazott volna annyi részletet. (Talán több minden nem is tartozik szorosan a tárgyhoz ezekből a részletekből, mint pl. az enyedi kollégiumnak a várossal folytatott borháborúja vagy egyik-másik tanár életpályájának ismertetésében a témával nem mindig érintkező írói tevékenység ismertetése, a művek felsorolása.) Miközben Bajkó számos vonatkozásban új adatokkal gazdagítja ismereteinket, nem biztosítja a gyors eligazodást, az áttekinthetőséget, az értékes mozaikok nem állnak össze egységes képpé.

Ennek a lényegében nagyon hasznos, izgalmas részekben bővelkedő, új összefüggéseket felfedő, átértékeléseket és új meglátásokat nyújtó könyvnek észrevételeink ellenére számos érdeme van. Főleg a XVIII—XIX. századfordulótól találunk benne új ismereteket. Már korábról is, de főként a reformkorból eddig lappangó, figyelemre nem méltatott dokumentumokat ismertet. Utat mutat a sok-sokféle terv útvesztőjében. Egyik legérdekesebb fejezete a könyvnek az *Egy Pesten felállítandó iskolakollégium tervei* című. A Dunamelléki Református Egyházkerület hirdette meg azt a pályázatot, melyre az életre és a munkára nevelés realiztikus elgondolásait tartalmazó pályaműveket az ország különböző tájairól beküldték. A beérkezett pályázatok száma, gondolatokban, tervekben való gazdasága mutatja, hogy a reformkorban a nevelés és az oktatás is nemzeti ügyvé lett, legjobb pedagógusaink a társadalmi haladásért küzdöttek. A részletesen ismertetett reformtervek közül különösen izgalmas a népi radikalizmus szellemét képviselő Vajda Péteré.

VARGA IMRE

Józef Adam Kosiński: Biblioteka fundacyjna Józefa Maksymiliana Ossolińskiego. Wrocław—Warszawa, 1971. Ossolineum, 203 l.; — **Mieczysław Radojewski: Miniatury portretowe XVI—XX w. Sylwetki w zbiorach Biblioteki Ossolineum.** Wrocław—Warszawa, 1976. Ossolineum, 151. l.

J. M. Ossoliński herceg (1748—1826) által a XIX. század elején alapított hírneves Ossolineum 1870-ben nyitotta meg kapuit Lwów (Lvov)-ban. A történeti, irodalmi s művészeti érdeklő könyvtár és múzeum a nemzeti művelődés szolgálatában állott a felosztott, s elbukott fölkelésektől megrázott lengyelországi részekben. Bár a múlt század óta számos publikáció, könyvészeti tanulmány érintette vagy választotta témájául a sokat emlegetett ritkaság-gyűjteményt, teljesebb igényű feldolgozás alig készült róla. Egy alapvető összefoglalás, a megbízható áttekintés hiánya készítette J. A. Kosiński annak kimondására, hogy az Ossoliński-gyűjtemény ma is valóságos „terra incognita”. S ha kissé megkése is, érdemes fölívni a figyelmet a szerző hézagpótló munkájára. Kosiński véleménye szerint a meglehetősen szegényesnek tartható régebbi közlemények, katalógusok s önálló írások nem adtak hiteles képet a felbecsülhetetlen értékű gyűjteményről, mert valójában másfélszer több nyomtatott könyvről van szó, mint amennyiről a szakirodalom tudott. A korabeli művelődés szemszögéből fontos annak hangsúlyozása is, hogy az Ossolineum könyvtárát már akkor is használták, mielőtt Lwówa helyezve a nyilvánosság elélt megnyitották.

A Zaktad Narodowy Imienia Ossolińskich 1967. évi 150 éves jubileuma előtti évtizedben napvilágot látott kutatási eredmények pótolnak bizonyos hiányokat. Bibliográfiák jelentek meg a „*Rocznik Zaktadu Narodowego im. Ossolińskich*” évfolyamaiban; megjelent az incunabulumok katalógusa. T. Mikulski külön tanulmányban foglalkozott az alapító személyével (*J. M. Maksymilian Ossoliński pogrobowiec Oświęcenią. In: Ze studiów nad Oświęcenią. Zagadnienia i fakty.* Warszawa, 1956.) és alapítványának létrejöttével (*Narodziny Biblioteki.* In: Zaktad im. Ossolińskich 1827—1956. W dziesięciolecie działalności we Wrocławiu. Wrocław, 1956.), a háború után Wrocławba került részlegének működésével. A hatvanas években több közlemény számolt be a kéziratos és nyomtatott állományról, folyóiratokról, a könyvtári gyűjtemény gyarapodásáról. Ilyenek például B. Górska: *Katalog czasopiśm XVI—XVIII w. w zbiorach starych druków Biblioteki Ossolineum* („Ze skarba kultury” 1963, z. 13) és M. Bohon: *Katalog starych*

druków Biblioteki Zaktadu Narodowego im. Ossolińskich. Polonica wieku XVI. (Wrocław, 1965.) vagy a becses kéziratok szerzői dedikációkról kiadott J. Kosiński—J. Szczepaniec: *Rękopiśmienne dedykacje autorskie XVI—XVIII wieku w zbiorze starych druków Biblioteki Ossolineum* („Ze skarba kultury” 1964, z. 16) és J. Długosz: *Rękopiśmienne dedykacje autorskie w księgozbiórze Ossolineum* (Wrocław, 1967.), valamint B. Olszewicz—Z. Rzepa: *Katalog rękopisów geograficznych Biblioteki Zaktadu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu* (Warszawa—Wrocław, 1965.). A feldolgozó munkákból kiemelendő J. Trzynałowski vázlatos történeti áttekintése, *Zaktad Narodowy im. Ossolińskich, 1817—1967. Zarys dziejów.* (Wrocław, 1967.)

A XVIII. és XIX. század fordulójára körüli lengyel művelődés és nemzeti kultúra szemszögéből rendkívüli fontosságú gyűjtemény wrocławai részében folyó munkálatok az Ossolineum-kutatók új fázisát alkotják. A könyvtár lwóvi működéséről számol be F. Siarczyński: *Dziennik czynności urzędowych księgozbióru Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie.* Red. Z. Rzepa. (Wrocław, 1968.) munkájában. Egy másik a kéziratos gyűjtemény inventáriumairól és könyvtári katalógusairól ad képet, W. Jabłońska: *Inwentarze i katalogi biblioteczne w zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Zaktadu Narodowego im. Ossolińskich* („Ze skarba kultury” 1969, z. 20). A jeles évfordulóval összefüggő újabb kutatási eredmények bibliográfiai mutatóját is közzétették: F. Sawicka: *Bibliografia publikacji dotyczących jubileuszu 150-lecia Zaktadu Narodowego im. Ossolińskich* („Rocznik Zaktadu Narodowego im. Ossolińskich” T. 6. 1970).

Az Ossolineum-kutatásokról adott általános helyzetkép után a szerző az alapító Ossoliński portréját rajzolja meg, kiemelve európai irodalmi tájékozottságát és olvasó szívesedélyét, kultúrpolitikai tevékenységét. A tudós, politikus, literátor s bibliofil Ossoliński személye a lengyel felvilágosodás folyamatának egyik jellegzetes és kiemelkedő egyénisége, a nevéhez fűződő könyvtár pedig a megosztott lengyelországi felvilágosult művelődés jelképe. J. Maszkowski örökölte meg a könyveivel s a földgömbbel körülvett kutató tekintetű embert korabeli olajportréjában. Kosiński méltán veti össze Ossoliński egész működését és muzeális könyvtári gyűjteményét a Załuskiak 1747-ben megnyitott, egyik legnagyobb európai könyvtárként számontartott gyűjteményével, hangsúlyozza ezek nemzetnevelő funkcióját.

J. A. Kosiński könyvének értékes része az Ossolineum nyomtatott és kéziratos állományának tartalmi, statisztikai, nyelvi, idő-

rendi, tárgyi, külföldi stb. jellemzése, speciális muzeális (metszet, numizmatikai, kartográfiai, ásványi stb.) gyűjteményeinek rövid leírása. Bemutatja Ossoliński könyvtárosaikat, akik titkári megbízatással vagy személyes indítékú segítő szándékkal tevékenykedtek mellett, lengyelek és külföldiek, varsói, krakkói és bécsi ismerősei, mint a szótáríró és bibliográfus Samuel Bogumił Linde, a fiatalon elhalt filológus Jozef Sygert, a külföldi könyvek első (elvezett) katalógusán dolgozó Karl Joseph Hüttner, a zenei képzettségű Franciszek Mirecki, a bécsi egyetemen jogot tanult Stanisław Piotrowski, s a bécsi orvosi fakultáson végzett Szczygny Boczkowski, aki Ossoliński halála után is dolgozott még a könyvtárban. Azzal a fejezettel függ össze Kosiński könyvének befejező része, amelyben a korabeli tudományosság kibontakozásáról nyújt tanulságos képet, elsősorban az Ossolineum mint tudományos műhely megvilágításán keresztül. A függelékben a könyvek provenienciájára vonatkozó összeállítások találhatók, pl. kolostorok és rendházak listája, amelyekből példányok kerültek az Ossolineumba. A könyvet díszítő fotokópiák egyben dokumentumok, mint pl. az Ossoliński-gyűjtemény könyvtári inventáriumának kezdő kéziratos följelölője, amely az alapító halála után készült, vagy egy proveniencia-bejegyzés Bonfinius: *Rerum Ungaricarum decades* (Basel, 1568) művére, továbbá más autográf beírások, kéziratok, metszetek, ritkaságok kópiái. Megtalálható benne az Ossolineum hírlapjainak és folyóiratainak listája az évfolyamok pontos megjelölésével 1661, 1698, 1729-től 1831-ig, főleg a varsói, krakkói, lwowi és wilnai sajtóanyag. Mindezekből hasznos tudnivalókat meríthetünk az Ossolineumban folytatandó hazai vonatkozású kutatásainkhoz is.

M. Radojewski könyvében a sok viszonytagságon átment Ossolineum Könyvtára miniatűr-gyűjteménye megmaradt állományáról adott bevezetővel s jegyzetekkel, bibliográfiával s képjegyzékkel (279 egyeség) ellátott áttekintést. Ez a miniatűr portrégyűjtemény inkább a nemzeti történelmi múltra nézve, s nem annyira művészi színvonalra tekintetben volt jelentős. Tünyomórészt anonim szerzők, gyakran amatőrök alkotásai, amelyek uralkodókat, a főkelészek hőseit, literátorokat, írókat s költőket örökítettek meg. A kultúrtörténeti értékű gyűjtemény elsősorban az irodalmi élet, írói portrék szemszögéből keltheti föl érdeklődésünket lengyel s európai vonatkozásban. A reneszánsz és a barokk évszázada-

daiban különféle változatban elterjedt miniatűr portréművészet a XVIII. század utolsó negyedében s azt követő évtizedekben jutott el művészi magaslatára, különösen a rokokó és biedermeier stílus virágzása idején.

A különféle főúri gyűjteményekből, bécsi kollektiókból és egyéb szerzeményekből jeles polonicák, lengyel, francia, holland, német, olasz, orosz, cseh és magyar miniatüristák alkotásai kerültek az Ossolineumba. A megörökítettek között számosan található az irodalmi s művészi ízlést családi hagyományból befogadó, ápoló műpártolók, a Czartoryski familia tagjai, a galíciai Gólurowskiak, Lubomirskieik, Lanckorońskieik, többen a Potockiak közül, királyi mecénások, Sobieski, St. Leszczyński, a szász Ágostok, Nagy Frigyes, St. Poniatowski s mások. A legrégebb lengyel miniatúra III. Zsigmond Waza ismert szögletes barokk díszű portréja, amelyet Marcin Kober, előbb Báthory udvari portréfestője, majd wrocławai, s II. Rudolf prágai udvarában dolgozó mester, a lengyel király udvari portrétistája készített. A lengyel felvilágosodás nagy alakja, Ignacy Krasicki ovális portróját francia származású miniatürista, W. Lesseur-Lesserowicz, királyi kamarás, varsói művész, M. Bacciarelli tanítványa festette meg. A bőkezű mecénás, J. M. Ossoliński miniatűr arcképét a bécsi és római iskolát megjárt, Lwów környéki Jan Maszkowski örökölte meg. A kiváló felvilágosodás kori gondolkodó, St. Staszic állítólagossziluettjét őrzi a „Férfi parókában” elnevezésű kép. E. Morawska rajza után anonim művész készítette Mickiewicz szögletes méretű portróját oporowi tartózkodásakor. Kossuth Lajos arcképe a tarnóvi születésű Józef Dzwonkowskiól, a novemberi fölkelés s a magyar szabadságharc résztvevőjétől való, aki egyébként „emigráns, Károlyi (György) herceg könyvtárosa”, dilettáns művész volt. Barabás Miklós szögletes keretbe foglalt akvarellje mesterportré Wiktorina Panketről, a kötetben színes illusztrációban látható.

A közép-európai művelődéstörténeti érdeklődésű kötet az irodalom és társzművészetek összefüggésében nyújt ízléstörténetileg dokumentált ismereteket, kiegészítve L. R. Schidlof (*La miniature en Europe aux 16e, 17e, 18e et 19e siècles*. Graz, 1964. t. I—IV) összefoglalását. Az Ossolineum Könyvtára speciális gyűjteményeinek feldolgozása újabb eredményekkel gazdagítja szakmai ismereteinket.

HOPP LAJOS

Cornelia Olar — Lazar Čurčić — Sava Palančanin: Štamparija u Rimniku i obnova štampanja srpskih knjiga 1726. — Tipografia din Rimnic și reluarea tipăririi cărților sirbești la 1726. (A rimnici nyomda és a szerb könyvek nyomtatásának újrakezdése 1726-ban.) Novi Sad, 1976. 116, [2] l.

A Duna-völgyi népek közös múltjának egyik igen érdekes fejezetét tárja elénk ez a kis kötet, amelyet a Szerb Matica Könyvtára adott ki a Matica fennállásának 150. évfordulója alkalmából, annak a korszakalkotó kezdeményezésnek az emlékezetére, amelynek eredményeként 250 évvel ezelőtt újra megindulhatott a szerb könyvnyomtatás. A párhuzamosan, szerb és román nyelven megjelent kiadvány négy tanulmányt tartalmaz. Ezek a következők: Cornelia Olar: *A rimnici püspöki nyomda a 18. században*; Lazar Čurčić: *A szerb könyvek nyomtatásának és kiadásának újrakezdése a 18. században, a rimnici nyomdában*; Sava Palančanin: *A rimnici püspökség nyomdájában 1726—1761 között nyomtatott szerb könyvek grafikus illusztrációi*; Lazar Čurčić: *Az 1726—1761. évek között megjelent rimnici szerb könyvek papirosai és vízjegyei*.

Köztudomású, hogy már 1493-ban, Cetinjenben, a 16. században pedig a mai Jugoszlávia más vidékein is több helyen nyomtattak szerb könyveket, de a törökök által meghódított területek — sajnos — egyik nyomda sem tudott tartós tevékenységet folytatni. A szerb ortodox egyházi könyvek jelentős részét így Velencében nyomtatták ki. Amint Čurčić tanulmányából olvassuk, 1638 után pedig 88 esztendeig nem is állott módjában a szerb nemzetnek könyveket kiadni. A könyvnyomtatás újrakezdésére csupán a 18. század második negyedében nyílt meg a lehetőségük.

Moisej Petrović belgrádi és karlócai pátriárkának az érdeme elsősorban annak a kis ábécéskönyvnek a kiadása, amelyet 1726-ban nyomtatott ki az Olt-menti Rimnicul Vilcea várcsában az akkor már hírneves román püspöki nyomda. Ez a pravoszláv kátéval kombinált ábécéskönyv Nagy Péter cár pátriárkájának, Feofan Prokopovicsnak *Pervoe uczenie otrokom (Elemi oktatás az ifjúság számára)* c., Szentpéterváron többször is megjelent munkája volt, amelyet most Rimnicben két nyelven adtak ki, az eredeti orosz-ósláv szöveg mellé párhuzamosan román fordítást is csatolva. Az orosz szöveget azért nem fordították le szerb nyelvre, mert a szerbek ebben az időben az ósláv nyelvnek az oroszok által használt változatát tekintették egyházi és irodalmi életük irányadó nyelvének. Ez lett az alapja annak a korai szerb

irodalmi nyelvnek, amelyet szlavjanoszerbnek neveznek, és amelyet csak a 19. században váltott fel a nép nyelvéből kifejlődött mai irodalmi nyelv.

Emlékezzünk arra, hogy a passzarovici békekötés (1718) után Havasalföldnek az a nyugati része, amelyet Olteniának neveznek és ahol Rimnicul Vilcea is fekszik, Habsburg uralom alá került. Ugyancsak a császár kezére jutott ekkor Belgrád, valamint Szerbia északi része, a történelmi Magyarország déli területeivel együtt. A politikai változás után úgy döntött a bécsi kormány, hogy az olteniai román népet, amely ortodox vallású volt, egyházi tekintetben a belgrádi és karlócai pátriárka joghatósága alá rendeli. Ilyen körülmények között érthető, hogy a szerbek a rimnici nyomdához fordultak, amikor iskoláskönyv kiadására határozták el magukat. A pátriárka először arra gondolt ugyan, hogy a Szentpéterváron megjelent tankönyv eredeti példányaival lássa el újonnan megnyíló iskoláit — hozatott is belőlük 255, más adat szerint 400 példányt — erről a tervről azonban hamarosan lemondott, mert ezáltal az orosz birodalommal szemben ellenséges érzületű bécsi udvar haragját vonhatta volna magára és nemzetére. Érthető tehát, hogy végül is úgy határozott, hogy a felügyelete alá tartozó román nyomdára bizza az orosz tankönyv újrayomtatását. Az új kiadáson — természetesen — nem tüntették fel az oroszországi eredetet.

A havasalföldi és a moldvai nyomdák már a 17. században jelentős hírnévre tettek szert, annál is inkább, mert idegenek számára is dolgoztak. Iași-ban, majd az 1678-ban alapított bukaresti nyomdában, később pedig másutt is nagy számban jelentek meg görög nyelvű kiadványok. Bár ezek a könyvek elsősorban a román fejedelemségekbe betelepült görögök számára készültek, mégis jelentős mennyiségben vittek ki azokból a messze földön, szétszórtan élő görögök számára is. Constantin Brîncoveanu fejedelem idejében a grúz származású Antim Ivireanu, a kiváló betűmetsző, fametsző és nyomdász, rimnici püspök, majd havasalföldi metropolita különösen nagy gondot fordított a külföldi igények kielégítésére. Az antiochiai pátriárka kérésére például arab nyelvű könyveket nyomtatott 1701-ben és 1702-ben, Snagovban, illetve Bukarestben. Az általa metszett arab betűket, valamint a nyomtató felszerelést azután a szíriaiaknak adományozta Brîncoveanu fejedelem, megvetve ezáltal az aleppoi nyomda alapját. Antim nevéhez fűződik a Tbiliszibe küldött nyomda felállítására is. A grúz betűket Vahtang király kérésére — természetesen — ugyancsak ő készítette. A nyomdai felszereléssel együtt

egyik legkiválóbb nyomdászmasterét, Mihai Iştvanovici-ot is elküldte Grúziába. Cornelia Olar nem említi ugyan, de szeretnők megjegyezni, hogy Iştvanovici ugyanaz a tipográfus, aki korábban, 1699-ben Gyulafehérváron is nyomtatott román könyveket. A vázolt előzmények után — úgy véljük — nem lehetett szokatlan feladat a román nyomdászok számára, hogy 1726-tól kezdve a szerbeknek is dolgozzanak.

Prokopovics tankönyve — úgy látszik — jól bevált a szerb iskolákban, mert 1727-ben, majd 1734-ben újra kinyomatták azt, de most már csak orosz-ósláv nyelven. A román fordítás csupán 1749-ben jelent meg újra, amikor már ismét török fennhatóság alatt állott Oltenia. Bécs ugyanis — a törökökkel vívott újabb háborúja után — 1739-ben kénytelen volt feladni ezt a déli tartományát. Figyelemre méltó, hogy az egyházi alárendeltség megszűnése után is megmaradt a kapcsolat a rímnici nyomda és a szerbek között. Pavle Nenadović karlócai metropolita, midőn 1751-ben nyomdát akart létesíteni, a rímnici püspöktől kért segítséget. Három nyomdász fel is készült az indulásra, de mivel az osztrák kormányzat nem adta meg a nyomdaengedélyt, a románok közreműködésére ezúttal nem kerülhetett sor. 1755-ben viszont ismét megindult a munka a szerbek számára Rímniceben. Meletije Smotricki *Slavenska gramatika* c. ósláv nyelvtanát nyomtatták ki, 1761-ben pedig Sinesije Živanović aradi püspöknek *Srbljak (Pravila molebnaja svjatih serbskih prosvetiteljev)* c. művével készültek el az Olt-menti műhelyben. Minthogy ez az utóbbi munka — a szerb szentek ünnepnapjaira írt imádságok mellett — számos kimagasló jelentőségű szerb történelmi személy, köztük több uralkodó rézmetszetes arcképét is közreadta, nagymértékben hozzájárult nézetünk szerint a szerb nemzeti öntudat ápolásához.

A jubileumi kiadvány fő tárgyáról, a szerb könyvkiadás és művelődés történetének erről, a nálunk aránylag kevésbé ismert 18. századi korszakáról Lazar Čurčić kitűnő tanulmányából igen jó tájékozódást nyerhetünk. Ugyancsak értékes adalékokat tartalmaz a rímnici szerb nyomtatványok papirosairól írott cikke is, amelyhez 20 vízjegy ábráját is mellékelte. Sava Palančanin — figyelemreméltó művészettörténeti tanulmányának közreadása mellett — arról is gondoskodott, hogy a Rímniceben megjelent öt szerb nyomtatvány teljes kép- és díszítményanyaga is a további kutatás rendelkezésére álljon. Kötetünk első fejezetében Cornelia Olar a rímnici nyomda egész 18. századi történetén végigvezet bennünket. Széles körképet rajzol annak a műhely-

nek a tevékenységéről, amely annak idején olyan nagy szolgálatot tett a szerb művelődés ügyének. Kitűnő tanulmányából élénk társul egyszersmind az is, hogy a többi havasalföldi nyomda mellett a rímnici tipográfiaának milyen jelentős szerepe volt a román nemzeti művelődés előbbre vitelében és a román irodalmi nyelv megteremtésében. A minden tekintetben gondos és csinos kiállítású kötet elején Rímnice városának egykorú látképe fogadja a könyv olvasóját.

FAZAKAS JÓZSEF

The Gaster Papers. The Library of University College London. London, 1976. 52 l.

Moses Gaster (1856—1939) román származású, Angliában élt kiváló folklorista és művelődéstörténész volt. Ezen kívül ismert kéziratgyűjtő.

Halála után a birtokában volt kéziratok részint a British Museumba, részint a manchesteri John Rylands Libraryba kerültek. Levelezése és személyi irattára a londoni University College könyvtárába.

Ez utóbbinak katalógusa fekszik előttünk. Hadd regisztráljuk a hazai vonatkozásokat. A következő magyar, vagy magyar származású tudósok voltak levelező partnerei: Bacher Vilmos, Blau Lajos, Brody Henrik, Büchler Adolf, Hunfalvy Pál, Kaufmann Dávid, Kayserling Mayer, Kohn Sámuel, Kohut George Alexander, Neubauer Adolf, Nordau Max, Perles József és Schwarz Adolf.

Sejthető, hogy Kohn Sámuel a Gaster megszerezte szombatos kódexekről levelezhetett vele (*RMKT. XVII. század.* 5. Bp. 1970. 13. 1.).

Feltűnő, hogy hiányzik a sorból Heller Bernát, akivel szoros tudományos kapcsolatot tartott, s aki több művét ismertette, számos dolgozatát egészítette ki (*Jubilee Volume in Honour of Prof. B. Heller.* Bp. 1941. 149. 1.).

Erdemes a gyűjteményt számontartanunk.

SCHIEBER SÁNDOR

Bibliothekar aus Berufung. Szerk. Walter G. Wieser. Wien, 1977. ÖNB. 72 l. Bibloschriften, 94. k.

A *Biblos*nak, a *Könyvszemlé*hez hasonló bécsi lapnak sorozata 94. kötetét szerkesztője Walter G. Wieser az egykori főigazgató, Dr. Josef Stummvoll 75. születésnapja köszöntésére szánta.

Köszöntéséhez mi magyar könyvtárosok is igaz szívvel járulunk: Stummvoll min-

denkor nemcsak az osztrák, de a nemzetközi könyvtárügyet is hivatásos szolgálatának tekintette. A magyar könyvtárosokat mindenkor pártfogolta és segítette és még segíti ma is töretlen testi-szellemi erőben. Kívánjuk, hogy ilyen erővel gyakorolhassa még sok-sok éven át élethivatását!

A *Biblos*-kötet első 40 oldalán Walter Ritzer 1972-től 1977-ig Josef Stummvoll-bibliográfiát közöl három fő fejezetre bontva: A. Kiadások (Veröffentlichungen); B. Kiadói-, szerkesztői tevékenység, Ismertetések (Herausgebertätigkeiten, redaktionelle Mitarbeit, Rezensionen); C. Korunk visszhangja (Zeitgenössisches Echo). A megszámozott tételek 765-tel kezdődnek, 1057-tel fejeződnek be, mert ez a bibliográfia folytatása az 1970-es *Festschrift Josef Stummvoll* kötetben (Bd. 1, S. 50–99.) és a Walter G. Wieser: *Am Beispiel eines Bibliothekars c. műben* (1972, S. 9–33.) megjelenteknek.

Walter G. Wieser, a 94. köt. szerkesztője igen érdekes cikket közölt *Das literarische Baden c.* alatt arra való tekintettel, hogy Stummvoll Baden szülötte és ma is ott él családjával igen szép környezetben elhelyezkedő házában, amelyben a világ minden tájáról érkezett, baráti könyvtárosokat fogadott számos alkalommal.

Wieser foglalkozik cikkében mindazokkal az írókkal, költőkkel, akik felkeresték a híres gyógyfürdőhelyet, gyógyulást és ihletet merítettek forrásaiból.

A felvonultatott írógardának — egy-kettő kivételével — majdnem valamennyi tagja kapcsolatban állott a mi irodalmi életünkkel, lévén 19. századi pesti német folyóiratainknak munkatársa, akkori kiadóink megjelentette (vö. Szemző Piroska: *Német írók és pesti kiadók a XIX. században* (1812–1878); Franz Grillparzerrel és barátjaként érkezett Badenbe a mi egykori egri érsekünk Pyrker János László, idejártak Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall, a Collin-testvérek (Matthäus és Henrik), Josef Freiherr von Eichendorff, Joh. Ludwig von Deinhardstein, Karoline Pichler, Eduard von Bauernfeld, Friedrich Schlegel, Johann Gabriel Seidl, Ida Gräfin von Hahn-Hahn, Ludwig Uhland, Ignaz Franz Castelli, Franz Freiherr von Dingelstedt, Adalbert Stifter, Friedrich Hebbel, Peter Rosegger, Hieronymus Lorm, Heinrich Laube, Betty Paoli, Gustav Freytag. A szerző századunkba is átnyúl a Badent az irodalom fémjelével ékesítők felsorolásával, a badeni „ráhatás” bontogatásával. (41–47. l.)

Az ezután következő három cikket maga az ünnepelt: Stummvoll írta.

Az *Inflation. Erinnerungen* (48–63. l.) egyben a jóhumorú, mindig szellemes embert is tükrözi: a cím az IFLA és az infláció

kifejezések kontaminációja. Meg is magyarázza: az IFLA-Councils 1958-i madridi ülésezése idején alkotta a főlösszámú, nyolc alelnök megválasztásakor, amely visszatevészel vegyes derűtséget kellett, közben ő maga is a „nyolcak” között volt.

— Stummvoll e visszaemlékező írásában 1929-től 1966-ig követi a fontosabb eseményeket, jellemzi az érdemesebb szereplő személyeket az IFLA Rómában, Madridban, Oslóban, Londonban, Baselen, Koppenhágában, Bécsben, Brüsszelben, Párizsban, Szófiában, Hágában tartott üléseit idézve (e városok közül egy-egy többször is ülésezései színhelye volt). Stummvoll nagyon szép, jellemző emléket állít a többi között egykori főnökeinek, a lipcsei Deutsche Bücherei nagynevű igazgatójának Heinrich Uhlendahlnek és az ÖNB egykori főigazgatójának, Josef Bicknek. Említésre méltó az 1948-i londoni ülésen S. R. Ranganathanról (Calcutta) alkotott véleménye: „... (er) war eine sehr interessante, ja imponierende Erscheinung, die für das indische Bibliothekswesen Ausserordentliches und für das internationale Bibliothekswesen gleichfalls Hervorragendes geleistet hat ... Persönlich habe ich von Ranganathan den Eindruck eines geschlossenen, in sich gefestigten, fast genialen Menschen bewahrt, der gewann, je näher man ihm kam.” Ilyen képet rajzolt az OSZK egykori főigazgatója, Fitz József is róla, mikor az első magyar könyvtárosképző tanfolyamon tanította. — Stummvoll kiemeli az 1964-ben, Rómában folyt azon ülést, amelyen először jelentek meg a Szovjetunió és a keleti államok küldöttei. És itt újra megszólal Stummvoll kedves humora: az először megjelentek küldöttei közül az egyik a megszabott 15–20 percnyi felszólalási időt majd egy órányira nyújtotta, Stummvoll ezt megnevezése nélkül szavá tette. Később egy szovjet könyvtáros megkérdezte tőle, miért nem nevezte meg az illetőt, ő azt felelte: hiszen úgys tudták, hogy kiről volt szó. A szovjet kolléga jót nevetett és megajándékozta egy üveg vodkával, meg Szvjatoszlav Richternek azzal a lemezével, amelyen Csajkovszkij nagy szonátáját játssza, „die mir auch heute noch immer wieder viel Freude macht” — fejezi be.

Az *Inflation* szakszempontról is jól regisztrált adatokat nyújt, akár Stummvollnak ezt követő recenziója, melyben W. Kehr—K. W. Neubauer—J. Stoltzenburg: *Zur Theorie und Praxis des modernen Bibliothekswesens* (München 1976) c. három kötetes kézikönyvét ismerteti.

Befejező cikke: *Heinrich Drimmel: Gott erhalte*, Wien 1976 szintén ismertetés. Egy történeti korszakot: a régi Monarchia elenyészését megrajzoló műnek elemzése.

A *Biblos*-sorozat 94. kötetét minden könyvtáros ismeretei gyarapítására és élvezettel olvashatja.

D. SZEMZŐ PIROSKA

Karl Christ: Römische Geschichte. Einführung, Quellenkunde, Bibliographie. Darmstadt, 1976. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 335 l. (Die Altertumswissenschaft. Einführung in Gegenstand, Methoden und Ergebnisse ihrer Teildisziplinen und Hilfswissenschaften.)

Karl Christ, e kézikönyv szerzője a nyugat-német ókortudomány ma is élő, jelentős egyénisége. Számos monográfiája, tanulmánya jelent meg a római történelem tárgykörében. Munkái közül különös figyelemre tarthatnak számot az antik pénz-történettel, a germánok és a római birodalom kapcsolataival foglalkozó művei, valamint historiográfiai jellegű könyve (*Von Gibbon zu Rostovzeff*, 1972).

Christ e vállalkozása, amely az 1973-as első kiadás után a nagy érdeklődésre való tekintettel, változatlan utánnnyomásban, 1976-ban ismét megjelent, hasznos segéd-eszköze mindazoknak az egyetemi hallgatóknak, kezdő kutatóknak, akik a római történelem különböző korszakainak problémáiban szeretnének eligazodni.

A római történelmet bemutató nagy összefoglaló munkák mellett, melyek nemcsak a forrásokat és a róluk szóló irodalmat tárják föl, hanem a római történelem kimerítő tárgyalásával is szolgálnak, szükség van egy rövidebb, tömörebb, elsősorban az egyetemi oktatást és a kezdő kutatók tájékoztatását kielégítő műre is. Ez a szerep jutott Christ *Römische Geschichte*-jének.

A mű előszavában a szerző az alábbi célkitűzést jelöli meg: nem a római történelem menetének ábrázolására, részletes tárgyalására törekszik, hanem *bevezetést* akar adni a római történelem tanulmányozásába. Célja tehát gyakorlati jellegű. A szerző hat fejezetre osztja fel könyvét: az első rész általános bevezetőt tartalmaz, a második tárgyalja a római köztársaság történetét a Gracchusok koráig (i. e. 133.), a harmadik fejezet címe: *A római forradalom korszaka*; majd a következő tartalmaz a római császárság első két évszázadát mutatja be, az ötödik rész foglalkozik a római birodalom válságperiódusával (az i. sz. III. sz. esemé-

nyeivel), végül az utolsó fejezet a kései antiktitás (Spätantike) problémáiban igyekszik eligazítani.

A római történelem egyes szakaszait tárgyaló fejezeteket a szerző általában három részre tagolja. Először néhány mondatban az egyes periódusok fő jellegzetességeit világítja meg, ezután a részterületek forrásanyagát mutatja be, majd rátér az adott korszak fő problémáinak elemzésére és a kutatási módszerekre (a témára vonatkozó bibliográfiákon keresztül). Az általános bevezetőben a szerző a római történelem tanulmányozásához felhasználandó legfontosabb kézikönyveket sorolja föl, majd a római történelem speciális területeinek (kronológia, jog- és alkotmánytörténet, gazdaság- és társadalomtörténet, hadtudomány, vallás, tudomány és technika stb.) irodalmába vezet be. Egyúttal a rokon tudományok (irodalom-, művészettörténet, archaológia, epigráfia, topográfia stb.) részletes bibliográfiájával is szolgál. A kézikönyvek mellett megadja mindazokat a tankönyveket, segédanyagokat, amelyek fontosak a kutató számára a római történelem egészének tanulmányozása szempontjából.

A szerző bibliográfiái összeállításakor természetesen nem törekedhetett a teljességre; válogatás kiterjed a könyvekre és a legjelentősebb folyóiratokra. Az egyes részfejezeteken belül Christ az időrendi felosztás és a tárgyi csoportosítás módszerével él: a periodizációs egységekben lényegében azonos úton jár; mindenekelőtt a forráskiadványokra és a forráskritikai irodalomra hívja föl a figyelmet, és ezek közül a legfontosabbakat annotált formában közli. A bibliográfiák annotációi változó terjedelműek, igyekeznek összefoglalni az adott művet, tudományos eredményeinek lényegét, különös tekintettel arra, hogy miben tud *újat* nyújtani a római történelem megfelelő korszakának tárgyalásában. Az összefoglaló munkákon kívül azokat a cikkeket és tanulmányokat is regisztrálja, amelyek jelentősek a római történelem egyes területeinek megismerése számára. A szerző arra törekedett, hogy egyetlen, tárgyához nélkülözhetetlen mű se maradjon ki. Örvendetes, hogy nem kerülték el figyelmét a közép- és kelet-európai történelmi kutatás eredményei sem. Így a világnyelveken hozzáférhető magyar szakirodalmat is fölveszi válogatott bibliográfiájába.

Soós István

1828—1978

MEGJELENT AZ AKADÉMIAI KÖNYVKIADÁS
150. ÉVÉBEN

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója.

Műszaki szerkesztő: Sándor István

A kézirat nyomdába érkezett: 1978. VI. 13 — Terjedelem: 11.2 (A/5) ív
78.5990 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

A legkorszerűbb tudomány legkorszerűbb lexikona
a négykötetes

BIOLÓGIAI LEXIKON

mely a biológia hagyományos ágai mellett olyan
diszciplínákat is felölel, mint például

az űrbiológia
a biometria
a genetika
a molekuláris biológia
a biokibernetika
a biokémia

Főszerkesztő STRAUB F. BRUNÓ

Akadémiai Kiadó, Budapest

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK
műhelyfolyóirata a

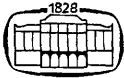
LITERATURA

Az élő, 20. századi modern magyar irodalom jelenségeit, elméleti és esztétikai problémáit világítja meg áttekinthető tanulmányok, összefoglaló jellegű cikkek és műelemzések közreadásával.

Főszerkesztő *Sőtér István*

Szerkesztő *Béládi Miklós*

Megjelenik évente 4 füzet • Évi előfizetési díja 48,- Ft

Akadémiai Kiadó, Budapest

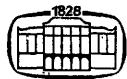
A Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai és Történettudományi Osztályának Közleményei

Szerkeszti MÁTRAI LÁSZLÓ

Elsősorban az Osztályhoz tartozó tudományterületek és a társadalomtudományok interdiszciplináris kapcsolataiból fakadó, ezek eredményeit összefoglaló értekezések, ismertetések, az Osztályon, illetve bizottságaiban elhangzott előadások, székfoglalók, módszertani cikkek, disszertációs viták, külföldi tanulmányutakról készült beszámolók, a fontosabb könyvekről szóló recenziók jelennek meg benne.

Megjelenik évente 1 kötet 3 füzetben

Évi előfizetési díja 40,- Ft

Akadémiai Kiadó, Budapest

Mindent megtudhat korunk tudományáról

a

KORUNK TUDOMÁNYÁBÓL!

Kiváló tudósok írják – mindenkinek

- *páratlanul érdekes témákról*
- *könnyen érthető stílusban*

A sorozat néhány sikeres kötete

Rényi Alfréd: Dialógusok a matematikáról

Szabó Imre: Az emberi jogok

Sztyepanov, J. Sz.: Szemiotika

Selye János: Stressz distressz nélkül

Beck Mihály: Tudomány – áltudomány

Csányi Vilmos: Magatartásgenetika

Ungvári Tamás: Brecht színházi forradalma

Láng István: Biológiai forradalom – hazai realitások

*Az egyes kötetek kb. 100–200 oldalon jelennek meg,
méretük 13 × 19 cm. Áruk 10,- és 25,- Ft között van*

Akadémiai Kiadó, Budapest

TARTALOM

<i>Havasi, Zoltán</i> : The Role of the National Library in the Sciences and Public Education of Our Country	1
<i>Kókay György</i> : Hajnóczy József, a Széchényi Könyvtár első könyvtárosa	11
<i>Botka Ferenc</i> : Munkáskultúra — nemzeti kultúra. A 100% ötvenedik évfordulóján rendezett tudományos emlékülésről	25

K Ö Z L E M É N Y E K

<i>Derékly, Pál</i> : Origo Typographiae Ottomanicae. Ein Beitrag zur Geschichte der türkischen Buchdruckerei in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts	41
<i>Kerényi Ferenc</i> : „Vitéli játék” a győri csatáról (1817-ből)	51
<i>Fried István</i> : Nemzeti irodalom — szépirodalom a budai Egyetemi Nyomda kiadványainak tükrében (1777—1841)	55
<i>Galić, Pavao</i> : Orosz Antal kölcsönkönyvtára (Zára, 1840)	59
<i>Lontai Sándor Antal</i> : Emich Gusztáv, „magyar akadémiai nyomdász”. (Adalékok az akadémiai könyvkiadás történetéhez.)	67
<i>Beöthy Bertalan</i> : R. F. Scott kapitány autográf levele a Természettudományi Múzeum Tudománytörténeti Gyűjteményében	72
<i>Rónai Tamás</i> : A New York-i Magyar Tájékoztató Könyvtár történetéhez	81

M A G Y A R K Ö N Y V E S H Á Z

<i>Barcza József—Heltai János</i> : Ismeretlen régi magyarországi nyomtatványok emléke a XVI. századból	86
<i>V. Kovács Sándor</i> : Egy prágai turcica (Adalék az RMK III. kötetéhez)	91
<i>Gömöri, György</i> : Bejegyzések Bánfihunyadi János oxfordi bibliájában és adalékok angliai működéséhez	93
<i>Holl Béla</i> : Horvát Mihály nagyszombati könyvkötő színes pergamenkötése 1733-ból	99

F I G Y E L Ő

<i>Havasi Zoltán</i> : A 175 éves Országos Széchényi Könyvtár jubileuma	104
<i>B. Juhász Erzsébet</i> : A Petőfi Irodalmi Múzeum Bibliográfiai Füzeteinek repertóriumai	106
<i>Kovács Zoltán</i> : Szent László emlékkiállítás Esztergomban	108
<i>D. Szemző Piroška</i> : Az Österreichische Nationalbibliothek kiállítása	111
<i>Vámos Éva</i> : Kuriozumok a francia nem periodikus publicisztika köréből	113

S Z E M L E

<i>Bajkó Mátyás</i> : Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején és a reformkorban. Bp. 1976. (<i>Varga Imre</i>)	116
<i>Kosiński, Józef Adam</i> : Biblioteka fundacyjna Józefa Maksymiliana Ossolińskiego. Wrocław—Warszawa, 1971. Radojewski, Mieczysław: Miniatury portretowe XVI—XX w. Sylwetki w zbiorach Biblioteki Ossolineum. Wrocław—Warszawa, 1976. (<i>Hopp Lajos</i>)	118
<i>Olar, Cornelia—Čurčić, Lazar—Palančanin, Sava</i> : Štamparija u Rimniku i obnova štampanja srpskih knjiga 1726. — Tipografia din Rimnic și reluarea tipăririi cărților sîrbești la 1726. Novi Sad, 1976. (<i>Fazakas József</i>)	120
<i>The Gaster Papers</i> . The Library of University College London. London, 1976. (<i>Scheiber Sándor</i>)	121
<i>Bibliothekar aus Berufung</i> . Szerk.: Walter G. Wieser. Wien, 1977. (<i>D. Szemző Piroška</i>)	121
<i>Christ, Karl</i> : Römische Geschichte. Einführung, Quellenkunde, Bibliographie. Darmstadt, 1976. (<i>Soós István</i>)	123

S O M M A I R E

<i>Havasi, Zoltán</i> : The Role of the National Library in the Sciences and Public Education of Our Country	1
<i>Kókaay, György</i> : József Hajnóczy, le premier bibliothécaire de la Bibliothèque Széchényi	11
<i>Botka, Ferenc</i> : Culture ouvrière — culture nationale. Sur la session commémorative à l'occasion du cinquantième anniversaire de la revue 100%	25

C O N T R I B U T I O N S

<i>Pál Derék</i> y: Origo Typographiae Ottomannicae. Ein Beitrag zur Geschichte der türkischen Buchdruckerei in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts	41
<i>Kerényi, Ferenc</i> : „Jeu héroïque” sur la bataille de Győr (de 1817)	53
<i>Fried, István</i> : Littérature nationale — belles lettres, reflétées par les publications de l'Imprimerie Universitaire de Buda (1777—1841)	57
<i>Galić, Pavao</i> : La bibliothèque de prêt d'Antal Orosz (Zara, 1840)	61
<i>Lontai, Sándor Antal</i> : Gusztáv Ernich, „l'imprimeur de l'Académie Hongroise”. (Contributions à l'histoire de l'édition des livres de l'Académie.)	69
<i>Beöthy, Bertalan</i> : Une lettre autographe du capitaine R. F. Scott dans le Recueil d'Histoire des Sciences du Musée des Sciences Naturelles	75
<i>Rónai, Tamás</i> : À l'histoire de la Bibliothèque Hongroise d'Information de New York	83

A N C I E N S L I V R E S H O N G R O I S

<i>Bareza, József—Heltai, János</i> : Le souvenir d'anciens imprimés de Hongrie du XVI ^e siècle	89
<i>V. Kovács, Sándor</i> : Une Turcica de Prague (Contribution au III ^e volume de l'ancienne Bibliothèque Hongroise)	94
<i>Gömöri, György</i> : Des notes dans la bible d'Oxford de János Bánfihunyadi et des contributions à son activité d'Angleterre	96
<i>Holl, Béla</i> : La reliure en parchemin coloré de Mihály Horvát, relieur de Nagyszombat, de 1733	100

C H R O N I Q U E

<i>Havasi, Zoltán</i> : Le 175 ^e anniversaire de la Bibliothèque Nationale Széchényi	104
<i>B. Juhász, Erzsébet</i> : Les répertoires des Cahiers de Bibliographie du Musée Littéraire Petöfi	106
<i>Kovách, Zoltán</i> : Exposition commémorative en l'honneur de Saint Ladislas, à Esztergom	108
<i>D. Szemző, Piroška</i> : Exposition de la Österreichische Nationalbibliothek	111
<i>Vámos, Éva</i> : „Le journal, cette fable absurde” ... (Quelques curiosités du domaine de la littérature publique française non-périodique)	113

R E V U E

<i>Bajkó, Mátyás</i> : Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején. (Notre culture de collège à l'époque des Lumières et à l'ère des réformes.) Bp. 1976. (<i>Varga, Imre</i>)	116
<i>Kosiński, Józef Adam</i> : Biblioteka fundacyjna Józefa Maksymiliana Ossolińskiego. Wrocław—Warszawa, 1971. — <i>Radojewski, Mieczysław</i> : Miniatury portretowe XVI—XX w. Sylwetki w zbiorach Biblioteki Ossolineum. Wrocław—Warszawa, 1976. (<i>Hopp, Lajos</i>)	118
<i>Olar, Cornelia—Čurčić, Lazar—Palančanin, Sava</i> : Štamparija u Rimniku i obnova štampanja srpskih knjiga 1726. — Tipografia din Rîmnic și reluarea tipăririi cărților sîrbești la 1726. Novi Sad, 1976. (<i>Fazakas, József</i>)	120
<i>The Gaster Papers</i> . The Library of University College London. London, 1976. (<i>Scheiber, Sándor</i>)	121
<i>Bibliothekar aus Berufung</i> . Red. von Walter G. Wieser. Wien, 1977. (<i>D. Szemző, Piroška</i>)	121
<i>Christ, Karl</i> : Römische Geschichte. Einführung, Quellenkunde, Bibliographie. Darmstadt, 1976. (<i>Soós, István</i>)	123